

Nr 711

Av herr **Holmberg** och fru **Nilsson**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 215, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56.*

Den uppgörelse som träffats om kompensation för jordbrukets skördeskadorna har framkallat förbittrade protester från löntagarna, bland vilka det särskilt för låglönegrupperna och för familjeförsörjare med många barn blivit kännbara levnadskostnadsstegringar. Också från jordbrukarhåll har kritik riktats mot uppgörelsen, som ju — genom att kompensatio- nen övervägande ges i form av generella prishöjningar — medför betydande orättvisor, särskilt för de mindre jordbrukarna.

Det inkomstbortfall, som jordbruket vållats genom skördeskadorna, borde — efter avdrag för den 4-procentiga s. k. självriskan — ha täckts genom subventioner. Om dessa helt eller övervägande utgått exempelvis såsom arealbidrag, differentierade efter skördeskadornas omfattning i olika län och möjligen också efter brukningsdelarnas storlek, hade det inneburit verkligt effektiv hjälp, främst för den stora grupp av jordbrukare som varit i största behov av den: de 185 000 innehavarna av brukningsdelar i storleksgrupperna 5—10 hektar.

Från statsmakternas sida deklarerades i de förhandlingar, som föregick uppgörelsen i november, att man inte kunde ställa mer än 100 milj. kronor till förfogande för subventioner. Det måste betecknas som anmärkningsvärt att riksdagen, trots att den då var samlad, inte bereddes tillfälle att, innan uppgörelsen träffades, pröva skäligheten i detta regeringens ståndpunktstagande. Redan beloppets "avrundning" ger vid handen att det är godtyckligt valt.

Riksräkenskapsverkets budgetredovisning, som avgavs vid ungefär samma tidpunkt, uppvisade ett budgetöverskott från det budgetår, som utlöpte den 30 juni i år, på 287,8 milj. kronor. Det visar att det hade varit fullt möjligt att kompensera skördeskadorna genom subventioner.

När uppgörelsen i stället innebar att det mesta — 240 milj. kronor av sammanlagt 340 milj. — skulle täckas genom prishöjningar, medför det kännbara verkningar för konsumenterna. Enligt en beräkning drar de prishöjningar, som sattes i kraft den 10 november, en merutgift av cirka 36 kronor per person och år. Det blir för en familj med två barn cirka 145 kronor per år i ökade hushållsutgifter.

Därvid är det viktigt att erinra om, att livsmedelskostnaderna redan tidigare under året gått upp med 8 %. Sammanlagt kan man beräkna verkningarna av prishöjningarna på livsmedel under 1955 till

240 kr. per år för barnlösa familjer,
420 kr. per år för tvåbarnsfamiljer,
600 kr. per år för fyrbarnsfamiljer.

Genom att prishöjningarna i så stor omfattning lagts på mjölk- och mejeriprodukter, blir det barnrikefamiljerna i städer och tätorter som får dra det tyngsta lasset i fråga om finansieringen av skördeskadeersättningarna.

Det har antagits att levnadskostnaderna totalt kommer att gå upp med 5 å 6 % under innevarande år. I betraktande av de begränsade löneförbättringar, som stora grupper i år fått åtnöja sig med, kommer höstens prishöjningar på livsmedel otvivelaktigt att för många löntagare innebära, att en blygsam reallöneförbättring vändes i sänkt levnadsstandard. Det framgår av LO:s egna beräkningar om de avtalsenliga löneökningarnas omfattning i de största facken:

verkstadsindustrien	+ 3,0 %,
byggnadsfacken	+ 1,8 %,
skogs och flottnings	+ 7,0 %,
sågverksindustrien	+ 6,5 %,
pappers	+ 7,0 %.

Då man vet att den s. k. marginals-katten tar omkring en tredjedel av löneförbättringarna, leder prishöjningarna till sänkt standard för alla de arbetare i dessa fack, som inte genom löneglidning, ytterligare ökad övertid etc. kan hålla sig skadeslösa.

Vi finner det angeläget att riksdagen uttalar som sin mening, att priserna på de livsmedel, som berörs av ifrågakvarande uppgörelse, i handelsledet återföres till nivån före den 10 november och att det "gap", som härigenom uppkommer mellan producent- och konsumentpriser, för tiden till den 1 september 1956 täckes genom subventioner.

Också ur jordbrukarsynpunkt måste stark kritik riktas mot uppgörelsens utformning. Generella prishöjningar som en form för kompensation innebär ju, att ju mer den enskilde jordbrukaren har att saluföra, desto mer får han i merinkomster. Det är nödvändigt att med allt eftertryck fastslå, att det i realiteten blir godsägarna och de stora jordbrukarna i sådana delar av landet, som obetydligt eller inte alls utsatts för skördeskador, som profiterar på uppgörelsen om skördeskadeersättningarna.

För det mindre jordbruket kommer uppgörelsen ytterligare att accentuera de länge förefintliga orättvisorna. Inkomstskillnaderna blir ännu större, främst i förhållande till de större brukningsdelarna, men också

mellan småbruket i landets norra och södra delar. Det framgår klart av den beräknade inkomstökningen per gård i storleksgruppen 15 hektar i olika delar av landet till följd av prishöjningarna:

Skåne-Hallands slättbygd	2 058 kr.,
Sydsvenska mellanbygden . . .	1 713 kr.,
Sydsvenska höglandet	1 599 kr.,
— — —	
Nedre Norrland	1 015 kr.,
Övre Norrland	1 204 kr.

Det måste betecknas som utomordentligt avslöjande, att i den del av landet — Malmöhus län — där skördeskadorna är ringa eller inga alls, tillföres 15-hektarjordbrukaren drygt 2 000 kronor i "skördeskadeersättning", medan motsvarande näringsutövare i övre Norrland, där två års missväxt medfört ett verkligt nödläge inom jordbruket, får föga mer än hälften av detta belopp.

Viktigt är också att observera, att den omfattande utslaktning, som skördeskadorna framtvingat inom det mindre jordbruket, i stor utsträckning ägt rum *innan* prishöjningarna i november trädde i kraft. För många småbrukare betyder det *dels* att de tills vidare får föga eller ingenting med av de höjda kött- och fläskpriserna, *dels ock* att de — i den mån utslaktningen omfattat mjölkkor — endast delvis kan tillgodogöra sig det högre produktpriset på mjölk.

I den offentliga debatt, som uppgörelsen förorsakade, har det t.o.m. från regeringshåll medgivits att den fått en allt annat än riktig utformning. Så sade finansminister Sträng i Halmstad den 20 november:

Det finns områden som förskonats från missväxtens verkningar och som genom prishöjningen får en vid förhandlingarna våren 1955 icke förutsedd vinst. Denna favör blir inte mer motiverad därför att jordbrukare på missväxtområdena får en viss men icke fullständig kompensation för skördeskadornas verkningar.

Även ett uttalande av RLF-ordföranden Folke Edblom i RLF-Tidningen den 16 november förtjänar att återges:

Men att subventionsbeloppet blivit, med hänsyn till underskottets storlek, så pass snävt tilltaget har minskat möjligheterna till en rättvis fördelning, eftersom en större del av kompensationen måst tas ut i form av prishöjningar.

Finns det verkligen anledning för riksdagen att godta en uppgörelse, som medför så stora nackdelar såväl för konsumenterna, som för de jordbrukare, som verkligen drabbats av skördeskador, och om vilken t.o.m. de ansvariga medger att den är orättvis?

Det råder ingen tvekan om att de krav på höjda produktpriser på animalierna, främst mjölken, som med ökad styrka framförts från jordbru-

karhåll, varit berättigade. En sådan höjning, som tillåtits slå igenom också i konsumentledet, borde dock fått anstå till fastställandet av det nya prissättningssystemets s. k. mittpriser 1956.

För att i viss mån stävja de grövsta orättvisor, som uppgörelsen medför för jordbrukarna själva, bör riksdagen uttala sig för en sådan utvidgning av den s. k. interna clearingen, att de merinkomster, som genom prishöjningarna skulle komma att tillföras jordbruket i Malmöhus län, för tiden fram till den 1 september 1956 överföres *dels* till det mindre jordbruket i de svårast skördeskadade områdena, *dels* till det mindre jordbruket i övre Norrland, som nu två år å rad drabbats av missväxt, i form av tillägg å de i propositionen förutsedda arealbidragen.

En bestämd gensaga bör slutligen inläggas mot att riksdagen först i efterhand beredes tillfälle att ta ställning till frågor som dessa, som rör levnadsstandard och utkomstmöjligheter för det stora flertalet av landets befolkning.

Hänvisande till vad som ovan anförts, hemställer vi,

att riksdagen, med bifall i övrigt till vad som yrkas i Kungl. Maj:ts proposition nr 215, första stycket, måtte besluta

A) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om ofördröjligen åtgärder för att återföra detaljhandelspriserna på jordbrukets animalieprodukter till nivån före den 9 november;

att i enlighet härmed å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1955/56 under nionde huvudtiteln anvisa till *Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område*, ett reservationsanslag av 340 milj. kronor;

B) uttala, att de inkomstökningar till följd av prishöjningarna, som skulle komma jordbruket i Malmöhus län till del för tiden intill 1 september 1956, i form av s. k. intern clearing (mjölk- och slaktdjursavgifter), i sin helhet överföres till det mindre jordbruket i de svårast skördeskadade områdena samt i hela övre Norrland; samt

att de belopp, som härigenom skulle komma att clearas, utanordnas till de jordbrukare, som avses under B), i form av tillägg å de i propositionen förutsedda arealbidragen.

Stockholm den 7 december 1955

Helmer Holmberg

Gerda Nilsson